

TEACHER EDUCATION FOR INCLUSION BELEIDSAANBEVELINGEN

Inleiding

Het doel van dit document is een overzicht te geven van de conclusies en aanbevelingen van het Teacher Education for Inclusion (TE4I) project dat het European Agency for Development in Special Needs Education (het Agency) heeft uitgevoerd. Het belicht eveneens hoe de aanbevelingen uit het project kunnen bijdragen aan andere Europese en internationale beleidsprioriteiten.

De lerarenopleiding staat in Europa en wereldwijd hoog op de beleidsagenda. De rol van leraren, en in afgeleide van de lerarenopleiding, in de evolutie naar een meer inclusief onderwijssysteem wordt algemeen erkend. Het *World Report on Disability* (WHO, 2011) benadrukt dat: 'Een gepaste opleiding van leraren voor het reguliere onderwijs cruciaal is opdat ze met voldoende vertrouwen en competentie les zouden kunnen geven aan kinderen met diverse behoeften.' Het rapport benadrukt dat dit evenzeer te maken heeft met attitudes en waarden en niet alleen met kennis en vaardigheden (blz. 222).

TE4I – trends op Europees en internationaal niveau

Het TE4I-project heeft rekening gehouden met recente Europese en internationale ontwikkelingen op het gebied van lerarenopleiding en inclusief onderwijs. De *Council Conclusions on the Social Dimension of Education and Training* (2010) stellen dat onderwijssystemen in Europa zowel gelijkheid als uitmuntendheid moeten verzekeren. Ze moeten ook onderkennen dat het verbeteren van onderwijsprestaties en sleutelcompetenties voor iedereen niet alleen cruciaal is voor economische groei en concurrentievermogen maar ook voor het verminderen van armoede en het bevorderen van sociale inclusie.

Lerarenopleiding en inclusie die alle leraren toerust met de competenties die nodig zijn om tegemoet te komen aan de diverse behoeften van leerlingen, heeft het potentieel om bij te dragen aan de volgende beleidskwesties:

Aanpakken van onderwijsachterstanden: De *Conclusies van de Raad van 12 mei 2009 betreffende een strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding* (2009a) benadrukken de noodzaak om achterstanden in het onderwijs aan te pakken door het bieden van voorschools onderwijs van hoge kwaliteit, doelgerichte ondersteuning en het bevorderen van inclusief onderwijs. Dit kan bijdragen tot de realisatie van de ET 2020 Doelstelling 3 'Bevorderen van gelijke kansen, sociale cohesie en actief burgerschap'. Steeds meer wordt het belang onderkend van vroegtijdige interventie om vele hardnekkige sociale problemen, die van de ene op de andere generatie worden doorgegeven, te voorkomen en zo bij te dragen tot besparingen in de publieke uitgaven op langere termijn.

Aanpakken van armoede: De *Conclusies van de Raad over het Europees Platform tegen armoede en sociale uitsluiting: Een Europees kader voor sociale en territoriale cohesie* (2011a) vragen grotere inspanningen op het gebied van ondersteuning en kansen, in het bijzonder, voor 'niet-traditionele' leerlingen en leerlingen uit sociaaleconomische achterstandssituaties. De conclusies stellen dat vooral mensen met een beperking een verhoogd risico lopen op armoede en sociale uitsluiting.

Tegengaan van vroegtijdig schoolverlaten: Het aanpakken van vroegtijdig schoolverlaten vraagt maatregelen zoals 'tweedekans' onderwijs en sterkere samenwerking met gezinnen en de lokale gemeenschap. Daarnaast is het belangrijk dat er nauw wordt samengewerkt tussen onderwijs en opleidingssectoren en andere betrokken beleidsterreinen, waaronder voorschools onderwijs, curricula, lerarenopleiding en individuele ondersteuning, in het bijzonder voor achtergestelde groepen.

Verbeteren van onderwijsprestaties en sleutelcompetenties: De *Conclusies van de Raad over de rol van onderwijs en opleiding in de uitvoering van de 'Europa 2020'-strategie* (2011b) benadrukken de fundamentele rol van onderwijs en opleiding voor het bereiken van de doelstellingen voor een slimme, duurzame en inclusieve groei door het toerusten van burgers met de vaardigheden en competenties die de Europese economie en de Europese samenleving nodig hebben. Onderwijs en opleiding helpen ook bij het bevorderen van sociale cohesie en inclusie.

Doorbreken van barrières die door leerlingen met een beperking worden ervaren: Veel landen en ook de EU hebben het *Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap*, 2006 (UNCRPD) en het optionele protocol ondertekend en geratificeerd. Dit verdrag betekent een sterke impuls tot verandering. Vooral artikel 24 is hierbij van belang. Dat stelt dat inclusief onderwijs de beste onderwijsomgeving vormt voor kinderen met een beperking en helpt bij het doorbreken van barrières en het bestrijden van stereotypen.

Het Verdrag stelt dat het noodzakelijk is om alle leraren op te leiden om les te geven in inclusieve klassen en beklemtoont het belang van het verbeteren van de lerarenopleiding op aspecten die de afgelopen jaren ook zijn samengevat door de ministers van Onderwijs (2007, 2008, 2009b). Het TE4I-project biedt verdere ondersteuning voor dergelijke maatregelen.

Het Teacher Education for Inclusion (TE4I)-project van het Agency¹

In 2009 begon het Agency met een driejarig project om te onderzoeken hoe leraren voor het reguliere onderwijs tijdens hun initiële opleiding worden voorbereid op hun rol in inclusief onderwijs. Aan het project hebben vijfenvijftig experts uit 25 landen² meegewerkt, waaronder beleidsmakers die verantwoordelijk zijn voor de lerarenopleiding en inclusief onderwijs en lerarenopleiders van de algemene en specifieke lerarenopleiding. De aanbevelingen uit het project zijn gebaseerd op de gemeenschappelijkheden op het gebied van beleid en praktijk van de lerarenopleiding en inclusie in de deelnemende landen, op literatuuronderzoek en onderzoek van beleidsdocumenten en op informatie die tijdens 14 studiebezoeken aan verschillende landen door verschillende stakeholders werd aangeleverd. Naast het eindrapport van het project vormt het *Profiel van inclusieve leraren*, waarin de competenties worden beschreven die vereist zijn voor effectieve, inclusieve leraren, een belangrijke output van het project.

Uitkomsten van het project en aanbevelingen

De lerarenopleiding in Europa zal verder ontwikkeld moeten worden als het leraren effectief wil voorbereiden op het kunnen omgaan met de noden van een meer diverse leerlingpopulatie in de klas. De resultaten van het TE4I-project bevestigen de belangrijkste bekommernissen die op Europees niveau zijn aangekaart en die duidelijk aangeven dat het noodzakelijk is om:

- Meer doelmatige wervings- en selectieprocedures te ontwikkelen;
- Het gehele opleidingssysteem voor leraren te verbeteren, inclusief de basisopleiding, aanvangsbegeleiding, mentoring en continue professionele ontwikkeling;
- Het beroep te versterken en de kwaliteit van lerarenopleiders te waarborgen;
- Het schoolleiderschap te verbeteren.

Het meest belangrijke is dat de resultaten van het TE4I-project pleiten voor een verbetering van de lerarencompetenties en de promotie van professionele waarden en attitudes. Het project heeft vier basiswaarden op het gebied van leren en onderwijzen geïdentificeerd die de basis vormen voor de competenties die leraren die in inclusief onderwijs werkzaam zijn, moeten bezitten:

¹ Verdere informatie is beschikbaar op: <http://www.european-agency.org/agency-projects/teacher-education-for-inclusion>

² België (zowel de Franse als de Vlaamse Gemeenschap) Cyprus, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Hongarije, Ierland, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slovenië, Spanje, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk (Engeland, Noord-Ierland, Schotland en Wales), IJsland, Zweden en Zwitserland

Waarderen van de diversiteit bij leerlingen: diversiteit bij leerlingen wordt beschouwd als een bron en toegevoegde waarde voor het onderwijs;

Ondersteunen van alle leerlingen: leraren hebben hoge verwachtingen ten aanzien van de prestaties van alle leerlingen;

Samenwerken met anderen: samenwerking en teamwerk zijn essentieel voor alle leraren;

Continue persoonlijke professionele ontwikkeling: lesgeven is een leeractiviteit en leraren moeten verantwoordelijkheid opnemen voor hun eigen levenslang leren.

Uit de resultaten van het project komen een aantal aanbevelingen naar voren. Deze zijn zowel gericht op professionals die binnen de lerarenopleiding werkzaam zijn, als op beleidsmakers die een samenhangend beleidskader moeten opstellen voor het kunnen doorvoeren van een meer globale systeemverandering in functie van lerarenopleiding en inclusie.

Werving en behoud: Er moet gezocht worden naar effectieve manieren om de rekrutering van kandidaten voor de lerarenopleiding te verbeteren en leraren te behouden voor het beroep. Daarnaast moet ook gezocht worden naar manieren om het aantal leraren met een verschillende achtergrond of een beperking, te verhogen.

Bewijs voor de effectiviteit van de lerarenopleiding: Er moet onderzoek worden gedaan naar de effectiviteit van de verschillende wegen die leiden naar het leraarschap, van de organisatie van de opleiding en naar de inhoud en de pedagogiek die leraren het beste voorbereiden om tegemoet te komen aan de diverse behoeften van alle leerlingen.

Professionalisering van lerarenopleiders: Het 'beroep' van lerarenopleiders moet verder versterkt worden en er moeten verbeteringen plaatsvinden op het gebied van werving, aanvangsbegeleiding en continue professionele ontwikkeling. Het aanzien van lerarenopleiders in het hoger onderwijs en van medewerkers op scholen die deze functie vervullen, moet worden verbeterd door de aanstelling van kandidaten met de juiste expertise en kwalificaties. Er moet een formeel proces van aanvangsbegeleiding worden vastgelegd en gekeken worden naar manieren waarop lerarenopleiders van de hogescholen actuele, relevante ervaringen in de klas kunnen blijven opdoen.

Samenwerking tussen scholen en de lerarenopleiding: Stages vormen een belangrijk onderdeel van de lerarenopleiding en moeten daarom ondersteund worden door een helder begrip van de onderliggende theoretische kwesties om zo de kloof tussen theorie en praktijk te overbruggen en ervoor te zorgen dat stages niet alleen toegespitst worden op vaardigheden die het eenvoudigst waargenomen en gemeten kunnen worden. Scholen en lerarenopleidingen moeten samenwerken en zorgen voor goede modellen en stageplaatsen op praktijkscholen.

Algemene systeemverandering: De lerarenopleiding kan niet in afzondering werken. Een hervorming van het hele systeem is nodig om de veranderingen in de lerarenopleiding te ondersteunen. Dit vereist de inzet en een sterk leiderschap van beleidsmakers in alle sectoren en van alle stakeholders in het onderwijs. Verdere inspanningen moeten gericht zijn op de ontwikkeling van beleid over sectoren heen en op een praktijk waar op alle niveaus meerdere instellingen bij betrokken zijn om inclusief onderwijs, als belangrijk onderdeel van een meer inclusieve maatschappij, te ondersteunen.

Verheldering van het taalgebruik wanneer sprake is van inclusie en diversiteit: categorisering en etikettering versterken het vergelijken, scheppen hiërarchie en kunnen verwachtingen, en daardoor ook het leren, beperken. Beleidshervormingen moeten alle leraren en andere professionals ondersteunen bij het ontwikkelen van een helder begrip van de uitgangspunten die geassocieerd zijn met het gebruik van een bepaalde terminologie en wat de implicaties hiervan zijn.

Domeinen voor verdere beleidsontwikkeling

De ontwikkelingen op het gebied van lerarenopleiding en inclusie in Europa zijn onmiskenbaar. Toch zijn er nog een aantal belangrijke beleidskwesties die verder onderzocht moeten worden, als alle leraren tijdens hun initiële opleiding moeten worden voorbereid op het tegemoet komen aan de diversiteit van behoeften van leerlingen in inclusieve klassen. De voordelen hiervan zijn duidelijk als we kijken naar de beleidsprioriteiten op Europees niveau in samenhang met de uitkomsten van het TE4I-project. De vier gebieden waaraan in de toekomst vooral aandacht moet worden besteed zijn de volgende:

Lerarenopleidingen werken volgens een integraal model: inclusie en diversiteit maken een integraal onderdeel uit van de inhoud van de vakken van de initiële opleiding voor alle leraren en zijn onafhankelijk van de leeftijdsgroep of het vak dat zij willen gaan geven.

Een continuüm van mogelijkheden voor professionele ontwikkeling op het gebied van diversiteit is beschikbaar voor alle leraren en schoolleiders: nadat deze kwesties behandeld zijn in de lerarenopleiding en er voldoende ervaring mee is opgedaan, zouden leraren de mogelijkheid moeten hebben om tijdens hun loopbaan dieper in te kunnen gaan op bepaalde onderwerpen.

Mogelijkheden voor professionele ontwikkeling op het gebied van diversiteit zijn beschikbaar voor alle lerarenopleiders: er moet gestreefd worden naar het aanstellen van lerarenopleiders met kennis van en ervaring in inclusieve settings. Het moet voor lerarenopleiders mogelijk zijn om onderzoek te doen om zo samenwerking tussen faculteiten te bevorderen en bij te dragen aan een instelling-brede benadering van diversiteit.

Dataverzameling over werving en behoud van leraren, vooral van gegevens die betrekking hebben op de vertegenwoordiging van leraren uit minderheidsgroepen: deze gegevens moeten worden geanalyseerd en gebruikt ter ondersteuning van het beleid en de besluitvorming gericht op een lerarenkorps dat qua samenstelling representatief is voor de gehele bevolking.

Afsluitende opmerkingen

De voordelen van toenemende inclusie, gekoppeld aan andere prioriteiten zoals sociale rechtvaardigheid en cohesie binnen de samenleving, zijn langdurend. Investeringen in voorschools onderwijs en een meer inclusief onderwijssysteem blijken de meest effectieve vormen te zijn van gebruik van publieke middelen.

De visie op een gelijkwaardig onderwijssysteem vereist dat leraren worden toegerust met competenties waarmee ze aan diverse behoeften kunnen voldoen en het is te hopen dat het werk van dit Agency-project ideeën en inspiratie kunnen bieden op weg naar kwaliteitsonderwijs voor alle leerlingen.

Literatuur

Raad van de Europese Unie (2007) *Conclusies van de Raad en de vertegenwoordigers van de regeringen der lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, over het verbeteren van de kwaliteit van de lerarenopleiding* (Official Journal C300, 12.12.2007)

Raad van de Europese Unie (2008) *Conclusies van de Raad en de vertegenwoordigers van de regeringen der lidstaten, in het kader van de Raad bijeen op 21 november, betreffende het voorbereiden van jongeren op de 21ste eeuw: een agenda voor Europese samenwerking op schoolgebied* (OJ 2008/C 319/08)

Raad van de Europese Unie (2009a) *Conclusies van de Raad van 12 mei 2009 betreffende een strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding* (ET 2020) (2009/C 119/02)

Raad van de Europese Unie (2009b) *Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 26 November 2009 on the professional development of teachers and school leaders* (OJ 2009/C 000/09)

Raad van de Europese Unie (2010) *Council conclusions on the social dimension of education and training. 3013th Education, Youth and Culture meeting*, Brussels, 11 May 2010

Raad van de Europese Unie (2011a) *Council Conclusions on the European Platform against Poverty and Social Exclusion: A European framework for social and territorial cohesion. 3073th Employment, social policy, health and consumer affairs Council meeting*, Brussels, 7 March 2011

Raad van de Europese Unie (2011b) *Conclusies van de Raad over de rol van het onderwijs en opleiding in de uitvoering van de Europa 2020-strategie* (2011/C 70/01)

Verenigde Naties (2006) *Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap*, New York: Verenigde Naties. Elektronische bron online beschikbaar op: <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

Wereldgezondheidsorganisatie (2011) *World Report on Disability*. Geneva: Switzerland. WHO

